

Notat

Frederiksberg HF kursus - - Årgang 2008 ser tilbage

<u>Forord</u>	1
<u>1. Fokus, metode og udvælgelse</u>	1
<u>2. Sammenfatning</u>	3
<u>3. Tre case-historier – årgang 2008</u>	4
<u>4. Lærerne og undervisningen på Frederiksberg HF kursus – hvad gør en forskel?</u>	7
<u>5. Fravær og selvstændighed</u>	9
<u>6. Tilbageblik på FHF</u>	7

Forord

I 2007 udarbejdede Center for Ungdomsforskning en pilotundersøgelse af kursistprofiler på toårigt HF. Denne undersøgelse blev finansieret af Frederiksberg HF kursus og LO. Undersøgelsen konkluderede, at toårigt HF i dag er karakteriseret ved at være et sammensat uddannelsesmiljø, hvor kursister med meget forskellig baggrund, motivation og studiekompetencer mødes. Undersøgelsen konkluderede endvidere, at alle HF-kurser ikke er, og ikke skal være på samme måde, eftersom sammensætningen af kursister vil være meget forskellige fra kursus til kursus.

Efterfølgende har Frederiksberg HF kursus ønsket at få udarbejdet en supplerende undersøgelse, som belyser hvordan det er at være kursist netop på Frederiksberg HF kursus. Det var skolens ønske, at supplere det foreliggende interviewmateriale med kursister, som var midt i deres uddannelse med interviews med kursisterne efter de var færdige. Det tillader os dels at undersøge, hvad der hjalp kursisterne med at gennemføre, dels at belyse hvilken betydning HF har haft i denne kursistgruppes liv.

En stor tak skal lyde til de tidligere FHF-kursister fra årgang 2008, som stillede op til interviews.

Som pilotundersøgelsen er også denne undersøgelse udarbejdet af Maria Duclos Lindstrøm og Birgitte Simonsen fra Center for Ungdomsforskning.

November 2008

God læselyst.

1. Fokus, metode og udvælgelse

I forbindelse med undersøgelsen er 17 kursister fra årgang 2008 blevet nyinterviewet i dybdeinterviews af 1-halvanden timers varighed. Kursisterne er udvalgt således at alle klasser er repræsenteret. Hertil kommer en række kvalitative kriterier. Det har været vigtigt, at kursister med mange forskellige gennemsnit har været repræsenteret; det har været vigtigt at kursisterne laver mange forskellige ting: Fx holder sabbatår, læser på universitetet, læser på seminarierne og på korte videregående uddannelser.

Frederiksberg HF kursus har ikke viden om hvilke kursister, der er udvalgt til interview, og for at sikre at ingen individuel kursist vil kunne blive genkendt ud fra sine udtalelser er alder og køn sløret i alle citater.

Analysen af datamaterialet er som i den foregående undersøgelse gennemført ved hjælp af såkaldte kvalitative analyseteknikker. Det betyder i denne sammenhæng, at der er lagt vægt på at fremhæve de forhold, der fremstår som vigtige og relevante for kursisterne i forhold til at belyse deres oplevelse af FHF, og efterfølgende deres vurdering af, hvad der fungerede godt eller mindre godt lige netop i deres situation.

I undersøgelsen har der været særligt fokus på kursister med et gennemsnit på under 4,5. Hvad karakteriserer denne kursistgruppe? Hvordan oplever de at gå på Frederiksberg HF? Hvad oplever de som motiverende og demotiverende ved undervisningen? Og hvilken betydning har det fået for dem, at de har gennemført HF?

2. Sammenfatning

- Det gennemgående billede af Frederiksberg HF kursus er, at kursisterne er glade for skolen. Det er en rar skole, god stemning. Lærerne på Frederiksberg HF er glade for deres elever, og eleverne er glade for lærerne. Notatet peger på, at netop denne positive indstilling til HF-kursisterne tilsyneladende er en af FHF's store styrker.
- De svageste HF-kursister er blandt andet karakteriseret ved at have problemer med at leve op til den personlige disciplin, som HF fordrer, og ved at udtale at de har brug for "mere konsekvens" for at møde op.
- Den store mellemgruppe af kursister er blandt andet karakteriseret ved at have et meget varierende udbytte af de forskellige fag. Samtidig er denne gruppe i højere grad end de svageste kursister optaget af "selve processen ved at gå på HF". Mange af disse kursister oplever at blive løftet – fagligt og personligt, og at "få styr på tingene (igen)".
- Kursisterne med de allerhøjeste karaktergennemsnit er karakteriseret ved at have en meget analytisk tankegang. De er ambitiøse i forhold til alle fag og vurderer for hvert enkelt fag, hvad man skal gøre for at klare sig godt.
- På trods af, at denne store spredning i klasserne kalder på stor undervisningsdifferentiering er det i høj grad det samme som kursisterne efterspørger: Noter på tavlen, variation i undervisningen, og engagerede lærere.
- Det er en præmis på HF, at mange af kursisterne ikke er særlig interesserede i skolefagene på HF, og at de ikke ser relevansen af en stor del af viden, de modtager på HF.
- Muligheden for selvstændighed på HF tillægges en stor værdi hos de unge, men det må ikke komme over i upersonlighed og ligegyldighed. Særlig blandt de svageste kursister udtrykkes et behov for den personlige HF-lærer. En lærer, som snakker med én, og fastholder ved at vise, at det er vigtigt at alle gennemfører.
- Undersøgelsen viser, at en del kursister oplever en u hensigtsmæssig ambivalens fra skolens side i forhold til fravær. Der bliver sagt, at skolen vil lægge en hård linje i forhold til fravær, men i praksis oplever kursisterne noget andet.
- De fagligt svageste og/eller mest umotiverede kursister er præget af en dobbelthed: De har *både* brug for frihed og fleksibilitet – og for fastholdelse og faste rammer. Derfor kan man ikke bare løse problemer med fravær og frafald gennem en stram fraværspolitik. Kampen mod fravær føres først og fremmest i klasselokalet.
- Endelig viser undersøgelsen at også de svageste kursister oplever, at de efter deres tid på FHF har fået et større ordforråd og en dybere forståelse af tingene, der gør at de nu langt bedre kan følge med i nyhederne og snakke med i forskellige sammenhænge.

3. Tre casehistorier – årgang 2008

I det følgende beskrives tre casehistorier, som præsenterer, hvordan tiden på FHF er blevet oplevet af henholdsvis den kursist, som ender med et meget lavt gennemsnit, af kursisten med mellemeksamen, og endelig af den kursist, som ender med en absolut topeksamen. Der er ikke tale om personlige nærbilleder af individuelle kursister, men om en sammenskrivning af kendetegn, som går igen blandt kursisterne i de tre kategorier.

Den lille HF-eksamen: Mille

Mille: ”Jeg skulle nok have ventet med at tage HF til jeg vidste, hvad jeg ville bruge den til”.

Den første casehistorie handler om Mille på 21. Hun er den yngste i sin klasse, og kommer lige fra 10. klasse, som hun har taget på en efterskole. Hun fortæller, at det var sjovt at starte på HF. Hun oplevede, at klassen blev godt rystet sammen, og også godt kunne mødes efter skole og lave lektier for eksempel. Timerne var heller ikke så slemme – man startede helt forfra fra et rigtig lavt niveau og arbejdede sig så op.

Så hun fulgte rigtig godt med i starten. Men efter efterårsferien begynder det at gå ned af bakke. Det bliver mere og mere mørkt udenfor og svært at komme op. Det var jo lidt mærkeligt at man ikke fik en kæmpe skideballe for at komme for sent på HF. Men det bar også meget rart, at man ikke skulle have dårlig samvittighed, hvis man nu var blevet hjemme med lidt ondt i hovedet. Men selvfølgelig også lidt problematisk nogle gange fordi man

vidste, at man ikke fik en skideballe for at blive hjemme”.

Det kræver rigtig, rigtig meget disciplin at gå på HF. Disciplin er hovedordet: Lav dine lektier – og mød op. Siger jeg her – mega bagklog!

Det er egentlig ikke fordi det faglige er helt umuligt for hende. Mange fag er ikke svære som sådan, bare kedelige. Selvfølgelig er der mange timer, hvor hun sidder uden at forstå, hvad der sker. Men der er også gode timer, hvor hun fanger og forstår det hele. De dage forstår hun slet ikke, hvorfor hun ikke kan tage og komme til timerne. Selv tror hun, at det hænger sammen med at hun ikke rigtig ved, hvad hun vil bruge sin HF til. Der bliver for meget fravær, for lidt lektier, og det ender da også med en eksamen i den allernederste del af karakterskalaen.

Mille er en repræsentant for ’den lille HF-eksamen’ - eksamener med et snit på under 4,5. Følgende er gennemgående for disse kursister:

- Mange af disse kursister er ikke særlig interesserede i skolefagene.
- Casehistorien viser, hvordan det kan være svært at klare sig igennem, hvis man ikke har et mål med HF. Omvendt hører vi også om kursisten, som fortæller at ”Jeg skulle have en HF-eksamen og matematik B, så da jeg først havde matematikken gik jeg bare efter bestået i resten af fagene”.
- Mange af disse kursister formulerer, at de har haft meget fravær fordi det ikke har nogen konsekvens at blive hjemme.

Mellemeksamen: Malene

Malene: ”Jeg har klaret de eksamener godt, som jeg gerne ville klare godt – og det er det vigtigste for mig”

Malene tager i dag et sabbatår. Før HF har hun et enkelt afbrudt forsøg på gymnasiet bag sig. Det var ikke seriøst, det var mest fordi det ligesom var forventet af hende at prøve det, og hun gik allerede ud efter 3 måneder. De sidste år i folkeskolen har ikke handlet så meget om skolearbejde, så hun har godt kunnet mærke, at der er nogle ting, som hun er kommet lidt bagud med, fordi hun ikke har haft fulgt godt med.

Starten på Frederiksberg HF er rigtig positiv. Hun har været på besøg tidligere, og tænkt, at det var et sted, hvor hun godt kunne forestille sig at komme hver dag. I klassen får hun klassekammerater, som går op i skolen på en helt anden måde, end hun har mødt det før. HF er et valg, de selv har taget – modsat gymnasiet. Først tænker hun: ”Har de ikke andet at gå op i?”. Men efter kort tid bliver hun også selv motiveret til at lære og suge til sig. I forbindelse med at hun flytter hjemmefra i 2. HF og bliver nødt til at arbejde en del eftermiddage og aftener går fraværet dog noget i vejret. Det er for hårdt at gå direkte fra skole og på arbejde.

Eksamen afsluttes med noget blandede karakterer. Der er nogle bundskrabere på første år, men til de afsluttende eksamener klarer hun sig virkelig godt i sine yndlingsfag. Hun siger: ”Jeg har klaret de fag, jeg ville godt. For mig kunne det ikke blive bedre”.

Malene repræsenterer den pæne middeleksamen – et gennemsnit mellem

7 og 9,5. Denne gruppe udgør cirka 40% af årgang 2008.

- Malene, og mange kursister som hende opdager på HF, at de er dygtigere og mere glade for skolen, end de havde troet. Disse kursister taler meget om ’processen ved at gå på HF’ – hvorved de mener, at de langsomt har fundet ud af mere og mere om sig selv i skolemæssig sammenhæng.
- Tiden på HF har været præget af et socialt fællesskab – man har været velintegreret i en klasse, eller haft en gruppe venner, som man også har delt skoleerfaringer med.
- Når disse kursister formulerer, at ”Jeg har klaret de eksamener godt, som jeg gerne ville klare godt” er der en vis dobbelthed. På den ene side siger kursisterne, at de engagerer sig i de ting, de synes er spændende. På den anden side fortæller de om den tilstand, at hvis man ikke har prøvet, så har man ikke fejlet.
- Denne mellemgruppe har en del kursister, som selv har brug for at få udlagt og forklaret stoffet, og som derfor kan have mindre tolerance med klassekammerater, som ikke selv gør en indsats.
- Fravær er rigtig tit fordi man har gang i alt mulig andet – skole, arbejde, gerne lige vil nå hjem m.m.

Den rigtig høje eksamen: Majbritt

Majbritt: ”Har knækket den der med at det er pay-day ved eksamensbordet”

Majbritt på 24 læser i dag på universitetet. Det har hele tiden været hendes mål med HF, selvom hun først meget sent i forløbet blev klar over, præcis hvilket fag hun ville læse. Majbritt fortæller, at hun ikke har været klar til at begynde at læse før nu. Men nu er det til gengæld alle tiders at komme tilbage til bøgerne, for hun har også savnet at få noget til hjernen.

Alligevel er HF lidt noget der skal overstås på bedste vis for at komme videre til det endelige mål: Universitetet. Hun bliver derfor positivt overrasket over faktisk at møde en del mennesker, som har den samme indstilling til tingene som hun selv har. Hun kommer til at trives rigtig godt på FHF.

Timerne er imidlertid nogle gange lidt irriterende. Hun synes det er irriterende, at lærerne ikke gør mere for at skabe ro i klassen. Til gengæld synes hun det er fantastisk, at lærerne respekterer, at hun sjældent markerer i timerne, selvom det skriftlige arbejde altid er helt i top. Det er en stor lettelse, for det sætter forventningspresset lidt ned, at hun kan få lov at gøre tingene i sit eget tempo, og ikke nødvendigvis hele tiden skal præstere. Man skal bare vise til eksamen, hvad man kan.

Fagligt er der ikke de store vanskeligheder. Faktisk er det sådan, at hun især på andet år ret tit bliver hjemme, fordi hun føler at hun ikke vil lære noget den dag. Til gengæld lægger

hun rigtig, rigtig meget i eksamenslæsningen, og får da også en række topkarakterer.

Majbritt er et eksempel på kursister, som ender med at få et gennemsnit på 10, 11 eller 12. Denne gruppe udgør 14% af årgang 2008.

- Disse kursister er typisk meget strategiske og har en analytisk tankegang. Man lurer lige hvilke fag, der kræver lidt ekstra, og hvilke man kan tage mere stille og roligt
- I flere tilfælde er der tale om kursister, som blomstrer på HF (pga. frihed, mangel på præstationskrav, venlig atmosfære m..) men som ikke har været i stand til at forløse deres skolemæssige potentiale/boglige interesse tidligere.
- For disse kursister er det motiverende, at *”det er op til ens egen vilje”*. De kan godt lide, at man selv må vurdere, om man vil møde op til undervisningen eller ej – og at man skal vise hvad man kan til eksamen. Blandt disse kursister møder man også den ’alfa-kursist’ som beskrives af kammeraterne med at *”at have måske 50% i fravær og gennemføre med glans”*.
- Fravær: Det sker at denne kursisttype bliver væk fra undervisningen, fordi det går lidt for langsomt, og niveauet er lidt for lavt i visse fag. Som Majbritt i casehistorien oplever disse kursister ikke, at det er nødvendigt at komme til alle timerne for at klare sig godt til eksamen.

4. Lærerne og undervisningen på Fr.Berg HF kursus – hvad gør en forskel?

I det følgende præsenteres en række gennemgående temaer omkring lærerne og undervisningen, som optræder i kursisternes fortællinger om at gå på Frederiksberg HF kursus.

Mange engagerede lærere på FHF

HF-læreren er en vigtig person for kursisterne. Jo svagere en faglighed og motivation kursisten har, des mere sårbar er vedkommende tilsyneladende i forhold til at få 'en dårlig lærer' – en lærer, som fx er forvirrende eller svær at forstå, som ikke vil gentage eller ikke vil forklare stoffet på nye måder. Hvor den stærke kursist siger, at "en god lærer kan trække et lidt kedeligt fag op, og omvendt kan et godt fag trække en dårlig lærer op", der fortæller de fagligt usikre/uengagerede kursister, at en dårlig lærer kan få en til at lukke helt ned og give op.

En rigtig stor del af FHS's succes er derfor tilsyneladende, at kursisterne oplever dygtige og engagerede lærere, og at lærerne gennemgående er glade for deres kursister – som også er glade for dem.

"De fleste af lærerne var meget engagerede og gik op i, at vi skulle lykkes ... De ville gerne se os få succes med tingene, og var stolte og glade, hvis det gik godt for os".

Gennemgående hører man også meget positive historier om stemningen på Frederiksberg HF-kursus. Også kursister, som ikke er alt for glade for at gå i

skolefremhæver, at det er rare omgivelser og god stemning:

"Jeg har på fornemmelsen af, at skolen går ret meget op i at deres elever ikke kun skal bestå, men også at de har en rar oplevelse. At når de går ud, så tænker de "Det var to fede år", eller "det var rart".

I forhold til det grundlæggende forhold, at skabe et trygt undervisningsmiljø og positive sociale rammer vurderer kursisterne derfor gennemgående, at FHF klarer sig godt.

Den personlige vs. den mere distancerede HF-lærer

Dog fortæller en del kursister også, at selvom de har haft rigtig dygtige lærere på FHF, så har de også oplevelsen af at lærerne på HF er mindre engagerede i eleverne personligt, end de fx har oplevet det på tidligere uddannelsesforsøg i gymnasiet. I den forstand beskriver flere kursister, at HF-lærerne tilsyneladende oplever at have et "mere begrænset ansvar" end fx i gymnasiet. HF-læreren skal først og fremmest formidle det stof, som står i pensum, og blander sig mindre i fx uro i timerne, fællesskabet i klasserne eller i hvordan den enkelte elev synes at have det med skolearbejdet.

Når man spørger kursisterne hvad der særlig kendetegner FHF som skole, om der er noget skolen særlig går op i, er der flere der nævner, at skolen går rigtig meget op i ansvar for egen læring. Som det vil blive uddybet i næste afsnit er det grundlæggende noget, som kursisterne tillægger værdi. Men samtidig er det også

en sætning, som især kursister med en problematisk skolehistorie har et noget blandet forhold til. Sætningen 'ansvar for egen læring' høres af en del kursister ofte som 'klar dig selv' - som om skolen er ligeglad med, om de klarer sig godt. Det formulerer en kursist således:

"Hvis det er ligegyldigt for læreren, hvorfor så komme – og omvendt: Hvis det betyder noget for læreren, så betyder det også noget for os".

Mange af de fagligt svage kursister efterlyser derfor 'den personlige HF-lærer'. Det er en idealtipe, som kursisterne igen og igen vender tilbage til, når de fortæller om, hvad der har hjulpet dem igennem. Særligt mange af de fagligt svageste kursister, har fundet støtte i det forhold, at læreren godt gider engagere sig i, hvem man er, og at det ikke er ligegyldigt for læreren om man kommer, og om man gennemfører.

Det er derfor vigtigt at minde om, at den svageste del af HF's elevgrundlag ofte ikke bliver motiveret af at "få ansvar for egen læring". De har i stedet brug for en mere personlig støtte fra lærerne til at komme igennem.

Læreren skal sælge fagene – ikke bare formidle sit stof

I casehistorierne hørte vi, hvordan Mille tit ikke synes at fagene er svære som sådan – bare kedelige. Det er tilsyneladende et vilkår på HF, at fagene, indholdet og læreplanerne for en del af kursisterne simpelthen ikke er særlig interessante.

"Hvis jeg skulle have klaret mig bedre på HF, så skulle vi først og fremmest have fag, man kan bruge til noget. Jeg kan se nytte i matematik men fx romantik i dansk? Egentlig er det bare spild af tid. Jeg ville hellere have brugt tiden på at forstå det andet bedre".

Der er for mange "pålagte fag", som kursisterne formulerer det, og det er ikke altid interessant nok at analysere tekster og læse dem. Det er en udfordring for HF-læreren. For det betyder, at hvis man vil fange disse fagligt svage/uengagerede kursister, så er det ikke nok at lærerne formidler indholdet i det fag, der er på skemaet i den pågældende time. Læreren skal også være en person, som formår at sælge faget. "De skal gøre det så interessant, at man får lyst til at bidrage og måske til selv at gå på biblioteket og læse mere", som en kursist formulerer det.

En god måde at gøre fagene interessante på er ifølge mange kursister at relatere dem til hverdagen og til aktuelt nyhedsstof.

Skriv gode noter på tavlen

En ting, der imidlertid er konsensus omkring er **noter på tavlen**. Dem vil kursisterne gerne have – og en god lærer er en lærer med god noteteknik. Dette er en virkelig væsentlig pointe i undersøgelsen, og noget, som direkte kan bringes i anvendelse i undervisningen.

"Man har jo taget sig sammen til at komme til timen, og når der så ikke kommer nogen

notater, så tænker man: Hvorfor kom jeg overhovedet”.

Som citatet udtrykker, kan især de svageste kursister fortælle, at det er dem nærmest umuligt at tage notater i undervisningen, hvis de ikke kan skrive det af fra tavlen. For rigtig mange kursisters side er noter simpelthen en nødvendighed for at kunne gennemføre timerne og senere læse op til eksamen.

Mange kursister giver udtryk for, at spørgsmålet om noter eller ikke noter bliver noget helt HF-ideologisk:

Der er en gruppe af HF-lærere, der synes eleverne skal lære mest muligt, og så er der en gruppe af lærere, der synes man skal efterligne universitetet mest muligt.

Flere kursister giver udtryk for, at en for 'universitetspræget' undervisningsform er malplaceret på HF. HF's opgave er at løfte til næste niveau, og at give viden til at komme videre. HF skal ikke være universitetet endnu.

Opsamling

Som det også fremgår af case-historierne er der meget i undervisningen og i relationerne mellem lærere og elever, som fungerer rigtig fint på FHF. Det er klart, at der er undtagelser i materialet. Dårlige oplevelser med specifikke lærere eller uddannelsesforløb.

Kursisternes største anke går ikke på undervisningen og lærerne – men i højere grad på selve fagene, som de kan finde kedelige og irrelevante – og med

hverdagen som består af en lang række fag som man ikke i særlig høj grad kan nå at fordybe sig før man skal videre. Dette forhold – at fagene ”ikke er svære, bare kedelige” er i sig selv selvfølgelig en stor lærerudfordring, der blandt andet kalder på udfordringen i variation i undervisningen.

I forhold til de fagligt svagest og mest usikre kursister er der grund til at fremhæve to ting: Vigtigheden af at hjælpe dem med gode tavlenoter, og vigtigheden af at vise dem, at det er vigtigt at også de gennemfører.

5. Fravær og selvstændighed

Det er gennemgående, at HF-kursisterne sætter pris på, at HF er en selvstændig uddannelse, at man må regne med at folk er voksne mennesker, og at de oplever, at uddannelseskulturen på Frederiksberg HF er anderledes – og mere selvstændig' end de for eksempel har oplevet det i det almene gymnasium.

I dette afsnit vil der blive gjort rede for, på hvilken måde kursisterne oplever FHF som en mere selvstændig ungdomsuddannelse. Desuden beskriver vi hvordan de interviewede kursister forholder sig specifikt til den måde fravær og fraværspolitik blev håndteret på Frederiksberg HF-kursus i den periode, hvor kursisterne gik på Frederiksberg HF-kursus.

En selvstændig ungdomsuddannelse

Samtlige informanter fremhæver som noget positivt, at HF er en uddannelse for 'voksne mennesker'.

Det er mit projekt, mit ansvar, mit valg. Det er ikke skolens projekt om

at få mig igennem. Det er mit projekt om at få mig igennem. Det er den fornemmelse vi får helt fra starten,.

Det er også 'voksent' og selvstændigt, at man ikke bliver skældt ud på HF. Man kan komme og gå og møde op. Derfor er det også forholdsvis nemt at komme tilbage efter en pause. Man bliver ikke stillet til regnskab. Det sætter kursisterne helt gennemgående rigtig meget pris på.

Her er stille og roligt – man bliver behandlet som et voksent menneske – der er som regel altid en god stemning, og hvis man er stresset så er det fordi man skal nå noget, og ikke fordi man har problemer med lærerne. Det er ligesom stemningen på stedet, at der ligesom er plads til at alle på stedet.

En del af det afslappede ligger også i, at lærerne ikke blander sig så meget i kursisters private forhold. At man kan få lov at sidde og lytte, hvis det er det, der passer én bedst, og at lærerne generelt ikke 'udpeger kursister' i timerne og tvinger dem til at svare. Alt dette er forhold, som af mange – opleves som noget af det 'voksne' ved HF.

Løst fravær og mødepligt

Men det er også en selvstændighed, som er krævende for især unge kursister, som synes det er 'mærkeligt' at der tilsyneladende ikke er nogen konsekvens ved ikke at møde op.

I rigtig mange af interviewene gav kursisterne udtryk for, at de godt kunne have tålt at blive taget "mere i sulet".

"Det er ufedt, at det med fravær ikke blev håndhævet, for jeg bliver for eksempel meget dårligere til at komme i skole, hvis der ikke er nogen konsekvens af, at jeg ikke kommer".

Mange kursister udtrykker desuden, at de synes FHF udsender dobbelte signaler. På den ene side gør man gennem breve og mundtlig kommunikation meget ud at sige, at man har en stram fraværspolitik, og at man råder over sanktioner. På den anden side oplever kursisterne, at der i praksis skal meget til, for at en kursist bliver smidt ud eller mister SU'en.

Det er uhensigtsmæssigt at kursisterne oplever disse blandede signaler, og endnu mere uhensigtsmæssigt er det, når en række af disse kursister fortæller, at de har regnet sig frem til, at skolen alene fører denne lempelige fraværspolitik for at få taksameterpenge. Men igen er det ikke nødvendigvis rigtigt, at disse kursister ville have fået mindre fravær og en bedre eksamen, hvis skolen brugte deres mulige sanktioner mere hårdhændet.

Hertil kan man sige, at der jo langt fra er nogen garanti for om konsekvensen af en strammere SU eller udmeldelse af skolen ville være, at man passede sin skole bedre, eller at man ville afbryde uddannelsen, eller blive smidt ud. Det kan imidlertid konstateres, at mange kursister selv tror, at det er sådan, at det forholder sig.

Folk skal have en chance

Endelig er der i materialet også en række kursister, som har særligt vanskeligt ved at passe skolen og leve op til kravene om lektielæsning, afleveringer og mødepligt. For eksempel på grund af sygdom, depression, misbrug eller kaotiske sociale forhold. Eller fordi man har et barn og forsørgerpligt. Skolen møder dem i studievejledningen, og kursisterne giver udtryk for, at føle sig ekstraordinært godt, venligt og konstruktivt behandlet der.

”Det er jo ikke fordi det skal være sådan, at lige meget hvad grunden er, så ryger man ud. Hvis der er en fornuftig grund og læreren stadigvæk mener, at du har en chance for at bestå, så er det fint nok. Men det er ikke i orden at halvdelen af skolen har over 10% fravær”

Der er derfor også 'strammerne' udstrakt opbakning til at skolen skal tage individuelle hensyn, "hvis kursisterne gerne vil have den eksamen".

Kampen mod fravær skal vindes i hverdagen

Man kan hurtigt komme til at tillægge mødepligt og fraværspolitik for stor vægt i diskussionen omkring hvordan man kan få flere kursister igennem HF, med mere undervisning, mindre frafald og bedre karakterer.

Her er det værd at hæfte sig ved, at kursisterne ikke 'pjækker' fordi de kan gøre det uden konsekvenser. De pjækker fordi fagene ikke interesserer dem nok, fordi de er skoletrætte, eller fordi de måske er kommet på kant med en lærer.

Eller fordi de arbejder eller fester for meget og sover for lidt. De pjækker *fra* kedelige dage, irriterende hultimer, manglende afveksling i hverdagen. Derfor er en 'nultolerance'-politik overfor kursisterne nok ikke svaret på alle fraværproblemer på HF.

De fagligt svageste og/eller mest umotiverede kursister er præget af en dobbelthed: De har *både* brug for frihed og fleksibilitet – og for fastholdelse og faste rammer. En konklusion på undersøgelsen er derfor, at kampen mod det løse fravær ligger i skemalægningen, i den personlige relation mellem lærer og elev, i timernes variation, i den notatteknik, der betyder at kursisterne målbart går hjem med noget fra hver time, som gør det muligt for dem at få bedre chancer for at klare eksamen. Kort sagt: I den varierede, sammenhængende skoledag.

En sådan indsats indebærer også, at lærerne i større grad end nu tager ansvar for at forstyrrende elementer ikke får lov at ødelægge undervisningen *for sig selv* og klassekammeraterne. Det er vigtigt, at denne indsats finder sted lige fra begyndelsen af 1. HF – inden de første kursister begynder at falde fra.

6. Tilbageblik på FHF

Afsluttende har denne undersøgelse som sagt valgt at belyse hvad kursisterne oplever, at have fået med sig fra deres tid på HF.

At være blevet færdig – og at have færdiggjort

Efter to års hårdt arbejde står man så med eksamensbeviset i hånden. For de

mange second-chance-kursister på Frederiksberg HF-kursus kommer den afsluttende eksamen i høj grad til at repræsentere det forhold, at man overhovedet kan finde ud af at afslutte noget:

”Nu har jeg bevist, at jeg godt kan blive færdig med noget. Jeg har startet på rigtig mange uddannelser, og ikke gjort noget færdigt. Så kan man altså godt få det dårligt med sig selv, og begynde at tro, at ikke kan fuldføre noget som helst. Men nu har jeg set at det godt kan lade sig gøre! Det betyder også, at jeg ikke holder op på min nuværende uddannelse, selvom det er ret hårdt lige nu”

Lidt den samme historie hører man hos kursister, som først og fremmest betoner, at HF har rettet op på nogle skolemæssige kvalifikationer og færdigheder, som kursisterne oplevede at være faldet lidt bagud i forhold til:

”Næste gang, jeg skal på en uddannelse, så er det ligesom Frederiksberg HF, der har lært mig at komme videre. Og som har givet mig interessen og selvtilliden til, at jeg godt kan”.

I forbindelse med at være blevet færdig med HF er der også i materialet nogle som udtrykker en vis ærgrelse over, at de ikke fik mere ud af deres tid på HF.

5.2. Sociale kompetencer og personlig udvikling

En gennemgående fortælling for kursisterne er, at selve mødet med de andre og meget forskellige kursister på Frederiksberg HF-kursus har været en god oplevelse, som man tager med videre. Samtlige kursister udtrykker, at det har været en spændende oplevelse at gå på en ungdomsuddannelse, hvor folk har forskellige aldre og forskellig baggrund.

”Man får ødelagt sine fordomme på HF. Så møder man en pige, hvor man tænker: Åh nej, hende har jeg godt nok intet i verden tilfælles med. Og så viser det sig, at vi er blevet venner for livet. Det har lært mig, hvor hurtigt jeg før i tiden var til at stemple folk”

Det er interessant, at en del af de kursister, som ender med særlig at betone, at de har fået noget socialt og personligt ud af deres tid på HF, er de samme kursister som gik til HF med en fornemmelse af, at ”det er bare to år, det her - du behøver ikke bruge en masse tid på det sociale med de andre”.

En adgangsbillet videre

Blandt kursister, som karaktermæssigt ligger i den nederste ende af skalaen, og som subjektivt formulerer at HF for dem har været tung at komme igennem, hører man gentagne gange, at HF for dem først og fremmest tjener til at opfylde adgangskravene til at komme ind på en specifik uddannelse.

Men en af de fineste konklusioner på denne interviewundersøgelser er, at også disse kursister kan fortælle om at tage

andet og mere end et formelt eksamensbevis med videre fra deres tid på Frederiksberg HF kursus. Hvad det er, disse kursister oplever at tage med videre, vil blive uddybet i det næste afsnit.

Større ordforråd - mere viden i dybden

Det er karakteristisk for samtalerne med kursisterne, at indgangen til at tale om de mere 'dybe ting /forandringen' ofte opstår i forbindelse med at kursisterne pludselig selv hører sig bruge ord, som de ikke ville have brugt før de startede på HF. "Social arv", "marginalisering", "retorik". For mange af kursisterne opleves forskellen på 'før og nu' som en forskel i ordforråd. Forskellen gør sig ekstra tydelig indenfor politik og samfundsfag, hvor rigtig mange af de unge giver udtryk for, at de "*nu kan snakke med på lige fod*", og "*uden at føle sig dumme*".

"Jeg kan virkelig mærke, at jeg man har fået viden på HF – dybere viden, mere kvalificeret viden. I samfundsfag og politik føler jeg fx at jeg er blevet klogere og kan snakke med på et andet plan. Jeg ved hvad de forskellige ting står for - også i dybden. Jeg føler bare, at jeg ved tingene bedre end jeg gjorde før".

Tilsvarende er det slående i materialet, at også ellers temmelig fagligt usikre kursister selvsikkert beskriver, hvordan HF har været med til at lære dem at argumentere, om objektivitet m.m. Denne glæde ved at have fået "*ord på plads*" og fået "*nye ord oven på lidt mere hverdagsagtige ord*" er gennemgående i hele materialet – og gør sig derfor langt

fra kun gældende blandt kursisterne med de højeste gennemsnit. Konkret er dette citat fra en kursist, som ender med et gennemsnit i den helt lave ende – og det er således med at belyse, at HF's uddannelsesmæssige værdi for den enkelte ikke alene kan gøres op i karaktergennemsnit.

HF: En god afslutning – og en god begyndelse

Disse beretninger er med til at belyse, at Frederiksberg HF kursus gør en indsats for at unge voksne kan få en god og positiv afslutning på deres ungdomsuddannelse som forudsætningen for at kursisten kan bruge den viden og studiemæssige indsigt, som vedkommende har fået på HF.

Det er historier, som peger på at HF for mange kursister ikke alene – og ikke primært – er uddannende, kompetencegivende og opkvalificerende i snæver forstand – men at HF også bliver et vendepunkt for mange af kursisterne.

"Det føles rigtig stort efter, at man er færdig. Medens jeg gik på skolen var jeg ikke rigtig klar over, hvilken udvikling jeg egentlig stod i. Og det, at jeg har fået det afsluttet, er også en succesoplevelse, der motiverer til en masse andre ting. At tage fat på alt det, man interesserer sig for. Tage fat på livet!"

I den forstand er det væsentlige historier i forhold til at belyse, hvilken uddannelsesmæssig rolle, HF spiller i det generelle uddannelsesbillede – såvel som for de enkelte HF-kursister, som tager deres eksamen på Frederiksberg HF kursus.